Horváth Péter

Csaó, bambinó

regényrészlet

Az Úttörő és a Kinizsi térre jártunk focizni. Lovas Karcsinak igazi bőrfocija volt. Ő volt az egyik csapatkapitány. A másik Gregor Pityu, a Bakáts utcából. Ők választottak közülünk csapatot maguknak. Mindkettő osztálytársam volt, de engem csak akkor választottak, ha más már nem volt.

– Na jó, állj be a kapuba, Horváth.

Kiskapu volt, hat és fél lépés széles, két féltégla jelölte a kapufát. Ha véletlenül hozzám került a labda, valahogy mindig öngólt sikerült rúgnom. Hamar megutáltam a focizást.

Lovas Karcsi nem járt a térre. Ő az Erkel utcában lakott, a magasföldszinten. Náluk tanultam meg, hogy kétféle földszint van. Magas és normális. A magasföldszintre csak pár lépcsőfok vezet, a félemeletre ugyanannyi, mint máshol az elsőre.

Nagyapám azt mondta erre:

– A világ bonyolult, titoknokom.

Lovasnak méregdrága *Märklin* villanyvonata volt, két mozdonnyal és pullman-kocsikkal. Volt igazi filmvetítője is, mozgóképes Stan és Pan filmekkel. Egyedül neki árultam el, hogy az anyám színésznő.

– Hozz egy filmet róla – mondta. – Levetítem neked.

Lépcsőházakban rohangáltunk Pesten rabló pandúr közben. A legtöbb házban pincéből is kétféle volt: fáspince és légó. A légó a fásból nyílt, arasznyi vastag betonajtóval. Oda menekültek az emberek a háború alatt a bombázás elől. Nagyanyám a háborúban légóparancsnok volt.

– Miket beszélsz, Gizke?! – korholta a nagyapám. – Én voltam a légóparancsnok!

– Arról inkább ne beszéljünk, hogy te mi voltál! – Nagyanyám cseresznyéket hímzett kötött csecsemőruhákra. Ilonkától kapta őket a Háziipari Szövetkezetben. Néha elkísértem, ha leadta az elkészült rugdalódzókat, és újakat kapott. Dolgozott ott egy Ági nevű nő is, ő megengedte, hogy amíg a nagyanyám Ilonkával tárgyal, én az írógépén írjak.

Nagyanyám büszke nő volt, sírni sose láttam, csak ott.

– De édes Ilonkám – kérlelte a főnöknőt –, még legalább kettőt adj!

– Sajnálom, nem jut több – felelte Ilonka.

Nagyanyám elpityeredett.

– Úgy nő ez a gyerek – mutatott rám –, mintha húznák. Nem tudom, miből veszek új kabátot neki.

Hol kabátot, hol cipőt mondott.

Ilonka összecsücsörítette a rúzsos száját.

– Na jó, kapsz még egyet, Gizke, de ebből nem csinálunk rendszert.

Nem tudtam addig, hogy a rendszert csinálják.

– Persze, hogy csinálják – mondta a nagyapám. – Azt csinálják *ezek*, amit csak akarnak...

Nagyapám katonaládája tele volt kincsekkel. Lapos-, harapó-, csípő- és kombináltfogó, egymásba dugható sárga csavarhúzók, kis satu, kétféle kalapács. Igaz, hogy ezeket a nagyanyám használta, ha valami elromlott. Ő bőrözte meg a csöpögő csapokat, ő cserélte ki a kiégett biztosítékot. Szétszedte és összerakta a Singer varrógépét. Varrt, hímzett, endlizett. Főzött, mosott, takarított. Mindenhez értett. Muszáj volt elhinnem, hogy ő volt a légóparancsnok, és ő verte a csőharangot az udvarban, ha jöttek a bombázórepülők. Az ő lakásuk is kapott találatot. A bomba beszakította a háztetőt és a harmadik emeletet, átütötte a födémet, és a nagyapám író-asztalára zuhant.

– Hál' istennek nem robbant fel – mesélte a nagyapám –, az íróasztalfiókban hivatalos iratok voltak.

Nagyanyám folytatta.

– Anyád udvarlója fölöttünk lakott. Azon a bombalyukon mászott le anyádhoz egy éjjel... Nagy pártember lett belőle. Jobban járunk, ha ő lett volna az apád.

Nagyapám valamit mondott volna, de nagyanyám ránézett.

– Inkább gyújts be, Rudi, mielőtt megfázik nekem a gyerek.

Mindig a nagyapám gyújtott be a nagy, sötétlila cserépkályhába, amely mögött Lenin szelleme lakott. Egész kis várat épített a gyújtósból a kályha tűzterében, arra rakta a vastagabb fahasábokat, rá meg a szenet. Fecnikre tépte az aznapi Népszabadságot, a papírt begyűrte a vár faszerkezete alá. Odaadta nekem a gyufásskatulyát.

– Gyújtsd meg, titoknokom, hadd égjen!

Sárgán lobogott a Népszabadság.

Az első emeleten lakó Stumpf gyerekek sem barátkoztak velem, pedig olyan elemes autót küldött nekem az Otti bácsi Kanadából, aminek igazi sebességváltója és forgatható kormánykereke volt. Levittem megmutatni a Stumpf fiúknak, kint játszottak a gangon.

– Te ne gyere le ide! – mondta a nagyobbik Stumpf. – Maradj csak fent a másodikon, a reakciós öregapáddal.

– Mi az, hogy reakciós? – kérdeztem a nagyapámat.

– Ne játssz te, fiam, a Stumpf gyerekekkel!

Ennyit felelt erre.

Mégis jó volt nekem Pesten. Bár anyánk hiányzott. Hogy mennyire, azt igazából azon az őszön tudtam meg, amikor negyedik elemibe mentem.

Elmúlt augusztus huszadika a tűzijátékkal. Ilyenkorra már rég megvásároltuk az új tanszereimet, de most nagyanyám azt mondta, várjunk még vele. Másnap megérkezett hozzánk anyánk, az öcsémmel és egy óriási bőrönddel. Még aznap vonatra ültünk a Déli pályaudvarban, pedig onnan csak a Dunántúlra indult vonat. Kérdeztem, hová megyünk. Anyánk azt mondta, meglepetés.

– Csak nem a Balatonra viszel?

A kupéba bejött a kalauz, pedig már kilyukasztotta a jegyünket.

– A következő megálló lesz Előszállás – mondta.

A vonatról egy apró állomáson kecmeregtünk le.

Anyánk a bőröndöt alig bírta el.

Mondtam, hogy segítek, azt mondta, nem kell.

Nagy vadgesztenyeligeten át vezetett az út. A ligetben bordó mackóruhás gyerekek rohangáltak, gesztenyeszemekkel dobálták egymást.

– Nem fájt, köszönöm a lekvárt!

Öcsém felvett egy gesztenyét, hogy közéjük hajítsa.

– Te ne csináld ezt! – szólt rá anyánk. – Hadd lássák, hogy ti jólnevelt gyerekek vagytok.

Öcsém zsebre vágta a gesztenyét, kivételesen nem vetette le magát a földre. Kiértünk a ligetből egy nagy, sárga épület kőkerítése elé. Anyánk benyitott volna a kerítés rácsos vaskapuján, de az zárva volt.

– Csengess be, kisfiam – mondta nekem.

Nem találtam csengőgombot a kapuoszlopon, csak egy kiálló rozsdás vaskallantyút.

– Azt kell meghúzni – mondta anyánk, és letette a bőröndöt a porba.

Megrángattam a kallantyút. Odabent, valahol messze, megszólalt egy rekedt kolomp. Kisvártatva mackóruhás nagyfiú fiú tűnt fel a kaputól befelé kanyargó, sárga kaviccsal felszórt úton.

– A kastélyt nem lehet látogatni – mondta köszönés helyett.

Anyánk rámosolygott.

– Az igazgató elvtárshoz jöttünk.

A fiú szótlanul kinyitotta a zárat, és kitárta előttünk a kaput. Bementünk. A fiú bezárta mögöttünk a kaput, és elfutott.

A kavicsutat virágzó rózsabokrok szegélyezték.

– Mit szóltok, milyen gyönyörű ez a hely? – Anyánk vidám hangjában valami zavart. A mosolya is furcsa volt, mint amikor a rendező azt mondta neki a próbán, hogy még egyszer Éva, nem elég hiteles, hogy örül.

– Miért jövünk ide? – kérdeztem.

– Majd meglátjátok.

Öcsém kavicsot rugdalva poroszkált utánunk.

– Gyere már, Andriskám, és ne verd föl a port, mert piszkos lesz a ruhád!

Az útmenti beugrókban pirostámlás padok álltak.

– Nem akarsz pihenni? – kérdeztem a bőröndöt cipelő anyánkat.

– Nem.

A kavicsút betonozott térbe torkolt, amely patkó alakban ölelte körül a sárga épületet. A tér közepén, virágágyással körülvett zászlórúd magasodott, csúcsán nemzeti színű zászló kornyadozott. Az épület középső frontján széles, bolthajtásos kapualj sötétlett. Onnan sietett elénk az idősödő, öltönyös férfi.

– Jónapot, elvtársnő! Szervusztok, pajtások!

Anyánk kezet nyújtott neki.

– Jónapot, igazgató úr. Köszönni ki fog? – mosolygott ránk.

– Jónapot kívánok – mondtam.

– Te vagy a Péter, negyedikes, ugye?

– Szeptember elsejétől – bólintottam.

Öcsémre mosolygott.

– És te, nagylegény?

Öcsém hátat fordított neki.

– Fiacskám! – szólt rá anyánk.

– Semmi baj, elvtársnő! – mondta az igazgató. – Bízza csak ránk. Itt majd apránként mindent megtanulnak. A kicsi most megy elsőbe, ugye?

Az épület bal sarka mögül két csacsi bukkant elő. A kapunyitó fiú kötőféken vezette őket.

– Szeretnétek lovagolni? – mosolygott ránk az igazgató.

– A szamáron szamaragolni szoktak – mondtam. – Olvastam a Naszreddin Hodzsában.

Az igazgató füttyentett egyet.

– Gyerünk, Tóth, szaporán!

A fiú elénk vezette a szamarakat.

Öcsém most visszafordult.

– Fel lehet ülni rá?

– Persze! – mondta az igazgató. – Tóth, segíts a pajtásoknak!

A szamaras az öcsém hóna alá nyúlt, könnyedén felemelte, és felültette a kisebbik csacsi hátára.

– Óvatosan! – riadt anyánk.

– A sörényébe kapaszkodhatsz – mondta öcsémnek a szamaras. – Te fel tudsz ülni egyedül is? – fordult hozzám.

– Persze – felelte helyettem anyám.

Nem értettem az egészet.

– Ez a meglepetés? – kérdeztem. – Hogy szamaragolhatunk?

Anyánk elfordult, hogy ne lássam az arcát.

– Mutasd meg, milyen ügyes vagy!

Próbáltam felmászni a magasabb csacsi hátára, de nem sikerült. A szamaras bakot tartott.

– Lépj a tenyerembe, és úgy.

Sikerült felülnöm. Kihúztam magam, így magasabb lettem anyánknál. Furcsa volt fölülről nézni rá.

– Aztán nekem le ne essetek! – Még mindig nem fordult felénk.

– Vezesd körbe őket! – szólt a szamarasra az igazgató. – Mutasd meg a hátsó kertet is! Lassan, óvatosan!

– Igenis!

A csacsi megmozdult alattam. Megbillentem, muszáj volt a sörényébe markolnom.

– Nem fáj neki? – kérdeztem.

– Ezeknek semmi se fáj – A szamaras hatalmas turhát köpött eléjük.

– Itt szabad köpködni? – kérdeztem.

– Gyerünk, szépségeim! – szólt a szamarakra. – Lépés!

Arra indultunk, amerről felbukkantak. Az épület sarkánál szerettem volna visszanézni, látja-e anyánk, hogy milyen jól szamaragolok, de nem mertem hátra fordulni, nehogy leessek. A csacsik tettek velünk néhány poroszkáló lépést, aztán a szamaras elengedte a kötőféküket, és a fenekükre csapott.

– Vágta, bitangok!

A két szamár meglódult. Én hamarabb estem le, mint az öcsém.

A szamaras röhögött.

– Gyerünk, felállni!

Felkecmeregtem. A szamaras füttyentett, a két csacsi engedelmesen visszakocogott hozzánk.

– Na még egyszer! – parancsolt ránk.

– Nekem elég volt – mondtam.

– Lófaszt! – felelte. – Azt majd én mondom meg, hogy mikor elég.

Mire elengedett minket, anyánk már nem volt ott.

Két hónapig nem láttuk újra.

De akkor már gyűlöltem őt.